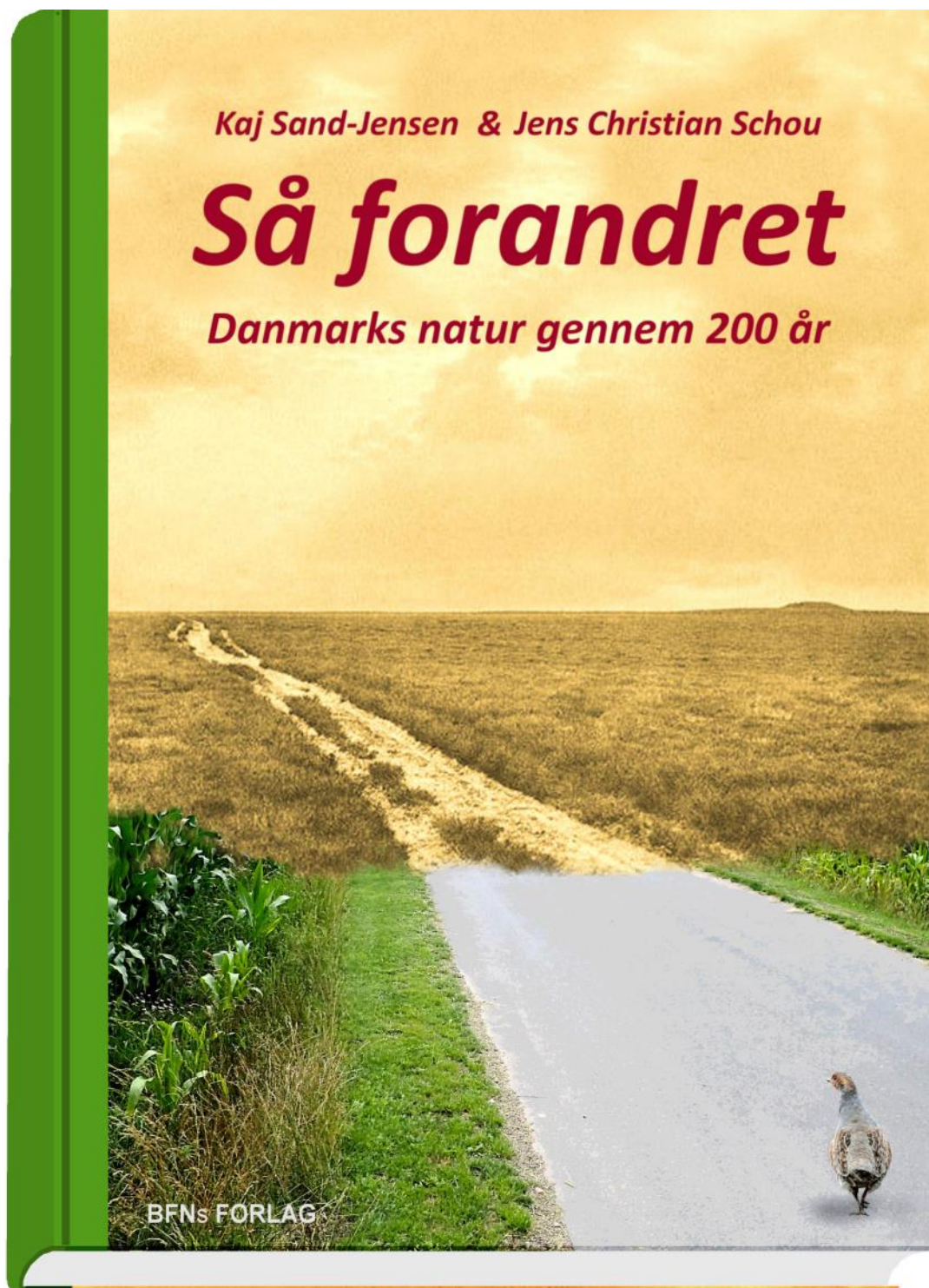

Ny bog af Kaj Sand-Jensen og Jens Christian Schou på BFNs Forlag.

Voldsomme ændringer præger Danmarks natur og landskaber gennem de sidste 200 år. Nu kommer hele udviklingen i alle landskabstyper på land og i vand frem i lyset i en veloplagt tekst illustreret med gamle og nye fotos og smukke tegninger.

Bogens forfattere formidler hyppigt om Danmarks natur, og de repræsenterer stor faglig indsigt og evner som tegner og naturfotograf. - Se smugkig fra bogen på de følgende sider.

Landevejsbroen over
Skjern Å omkring 1900.
 Man aner at åen slynger
 sig og danner små øer
 ude i løbet.
 Håndkoloreret postkort
 stemplet 1905.

Spillet om Skjern Å

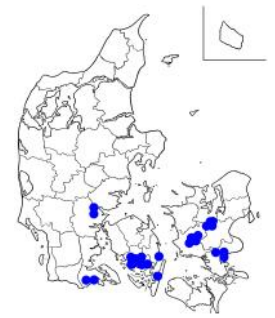
Nu har vi flere gange nævnt Skjern Å. Og det med rette. Det er landets vandrigeste å, og den rummer en enestående flora og fauna. Ikonet er selvfølgelig Skjernå-laksen. Alligevel kunne landbruget, Hede-selskabet og politikerne ikke holde snitterne fra åen. Som et af de sidste i rækken blev Skjern Å's nederste løb kanaliseret og reguleret 1962-1968, og 4000 hektar eng-arealer blev drænet. Advarsler og protester mod projektets omkostninger og forurening var højlydte. Det politiske rænkespil og urigtige oplysninger afgjorde imidlertid sagen. Staten betalte 2/3 af gildet. Jord-

Arbejdet med regulering af **Skjern Å** tog sin start i 1962.
 Fra Kjeld Hansen 2007:
 Det tabte land.

ejerne fik fordelene. Åen blev ødelagt, og sammen med Ringkøbing Fjord blev den massivt forurenet af okker og næringsstoffer. Den samlede natur - fuglene, tillige med smådyrene og planterne, blev ramt hårdt. Lad os opremse de mest åbenbare: Stor Kobbersneppe, Engryle, Brushane, Sortterne, Hedeheg og Hvid Stork forsvandt fra de opdyrkede enge.

Udgifterne til reguleringen af Skjern Å svarer i nutidspriser til omkring 300 millioner. Landbrugsministeren, den radikale Karl Skytte, skaffede statens bidrag som en tillægsbevilling til Finansloven for at undgå de værste protester og risiko for projektets kuldsejling i Folketingssalen. Holger Viveke (SF) tog sagen op og vurderede: "For disse penge opnår vi at få spoleret en enestående smuk natur, fugleliv, fiskebestand samt delvis ødelæggelse af fiskeriet i Ringkøbing Fjord." Landbrugsminister Karl Skytte var uenig: "Projektet er et af de bedste, vi har, og vi spoler ikke naturen. Jeg tror ikke, at vi ødelægger fiskebestanden". Men Skytte ramte helt uden for skiven. Han undlod aldeles at lytte til de sagkyndige. Det naturlige plante- og dyreliv i engene og åens nedre løb blev markant forringet, og Ringkøbing Fjord skiftede karakter fra undersøiske planteenge til algesuppe garneret med

Hasselmusen er et af Danmarks sjældneste pattedyr. Den er nataktiv og bevæger sig altid oppe i vegetationen. Hasselmusen trives bedst i lysåben løvskov med en frodig underskov af unge træer og buske af forskellig højde. Den er truet af mangel på og forbindelse mellem levesteder.

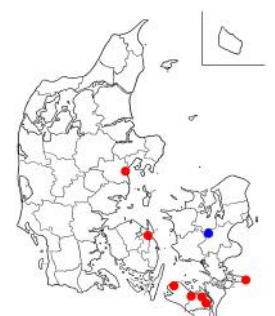
Urørt skov

Danmark er oprindeligt et skovland. Den største andel af Danmarks godt 35 tusinde kendte arter er da også knyttet til skov. Mange af arterne er derfor truede af den intensive drift i den helt dominerende produktionsskov, som er præget af monokulturer af en enkelt art af samme alder i de enkelte beplantninger, yderst få gamle træer og meget lidt dødt ved. Mens den naturlige skov rummer 30 til 50 m³ dødt ved per hektar, rummer de danske skove i gennemsnit blot 5,2 m³ per hektar og løvskovene endnu mindre.

Center for Makroøkologi ved Københavns Universitet har både forsket i og rådgivet myndighederne om biodiversiteten i danske skove. I 2016 udgav Centret en forskningsrapport om, hvad der skulle til for at sikre biodiversiteten for fremtiden og leve op til de vedtagne nationale og internationale forpligtelser til at stoppe den fortsatte tilbagegang. Arterne, som kan findes i skoven, udgør 2/3 af de 8.000 arter, hvis status er kendt, og halvdelen af dem lever udelukkende i skoven. Blandt de 1351 truede arter i Danmark, findes 44% udelukkende i skoven. Så der er ingen tvivl om, at skoven samlet set er det vigtigste levested

for Danmarks vilde arter og endnu vigtigere for de truede arter. Blandt de truede arter findes mange svampe og insekter. Især er mange poresvampe, træbukke og smældere knyttet til dødt ved eller rådende partier, hulheder og udsivende saft i aldrende og hensygnende træer, som der er meget få af i produktionsskoven men mange af i naturskoven. I sprækker i barken på gamle træer lever også mange sjældne mosser, laver og flagermus.

For at sikre den fremtidige biodiversitet skal urørt skov ifølge beregningerne omfatte 75 tusinde hektar svarende til 13%

Knælebe er Danmarks sjældneste orkidé og viser sig tilmed kun over jorden med års mellemrum. Den har ikke bladgrønt i cellerne og er derfor helt afhængig af sit samliv med en svamp. Arten anses som en værdifuld naturskøvsindikator.

Tved Kirke i Thy tegnet af Magnus Petersen i 1875. Kirken ligger i et forblæst og åbent klitlandskab. Fra Illustreret Tidende 5. december 1875.

Strand-Snerle er en af den hvide klits store sjældenheder. Den kryber mellem Marehalm og Hjælme for at holde sig i læ for vinden, og dens tykke og kødfulde blade forhindrer udtørring.

der og hustækning, intensiv fåregræsning og træfældning, der satte sandet i bevægelse i kliterrænet. Sandet fæg videre ind over marker og gårde, der lå ubeskyttede af læhegn og anden beplantning i det åbne landskab.

Sandflugt har påvirket landet så tidligt som i Stenalderen for 7.000 år siden, men den fortsatte i perioder som for 2.800 år siden i den sene del af Bronzealderen og i Yngre Jernalder for 1400 år siden. Alle steder, hvor skoven blev fældet i stor målestok på de lette jorder, og hvor klitter-

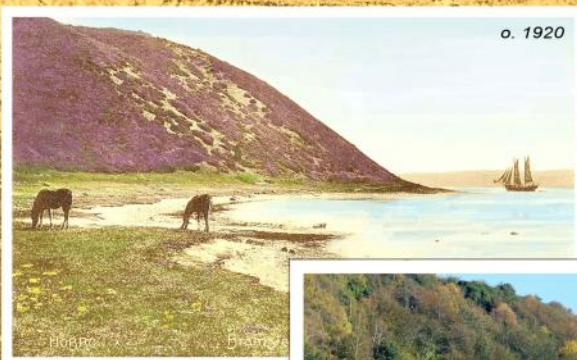
rænet blev hårdt udnyttet, var der risiko for sandflugt. Problemerne med sandflugt steg derfor i perioder med befolkningstilvækst og intensiv udnyttelse af landskabet og måske under særlige klimatiske forhold med stærke storme og erosion af kystskrænterne.

Meget omfattende blev sandflugten i 1500-tallet og frem til begyndelsen af 1800-tallet, hvor den påvirkede Rørvig, Torup, Tisvilde og Tibirke i Nordsjælland voldsomt. Landsbyen Torup måtte opgives og flyttes længere ind i landet og Tibirke

Tved Kirke i Thy 2018. Det åbne landskab er afløst af klitplantage.

Vi blev oprindeligt inspireret til denne bog ved at sammenligne gamle og nye fotos, taget fra samme position i landskabet. Billeder siger ofte mere end ord, og med ét stod det lysende klart for os, hvor forandret Danmark er blevet i løbet af en given periode. Vi blev slået med forundring, nogle gange med rædsel, andre gange med glæde, over at se de store forskelle mellem dengang og nu.

Bogen er i A4 format og indbundet i stift bind. De 276 sider er rigt illustreret med 485 gamle og nye fotografier, 85 kort, 50 akvareller og et antal grafer og diagrammer.

Bogen forventes at være klar til salg fra forlaget 25. november 2019, og kan allerede nu forudbestilles på email til forlagsbestyrer@bfnsforlag.dk, og vil blive ekspederet i den rækkefølge de indgår.

Pris 250 kr. incl. moms, men excl. forsendelse.